

परळी

समता, बंधुता, न्याय, अधिकारांचा नेता.

संघर्षनेता

लिकला क्लिक करा!
<https://www.parlisangharshneta.in/>

<https://www.parlisangharshneta.in>

9881265102

संपादक - मोहन व्हावळे

बीड

वर्षे- 11 वे | अंक क्र 96

गुरुवार दि. 30 एप्रिल 2026

पृष्ठे 4 किंमत 2

RNI: MAHMAR/2016/67060

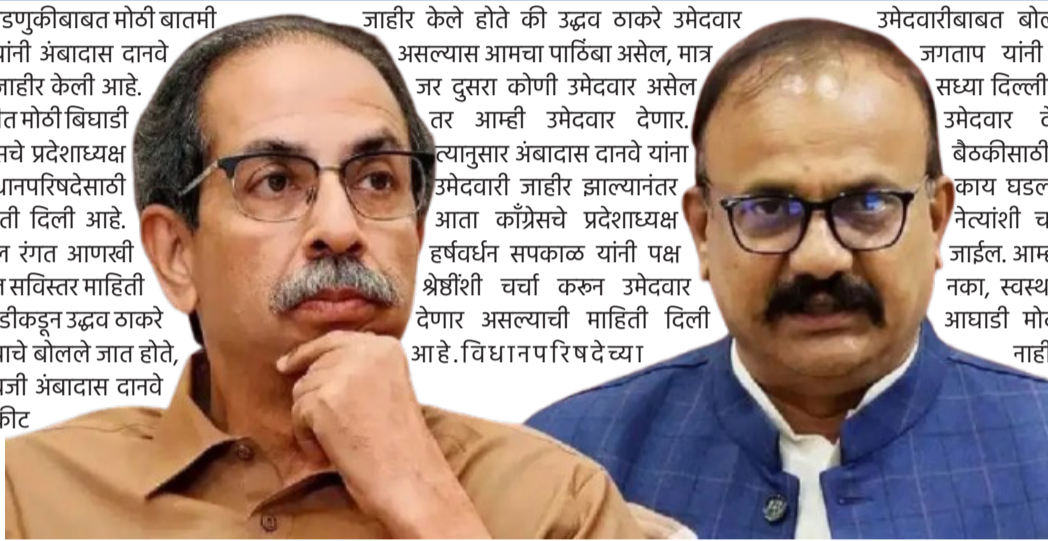
महाविकास आघाडीत मोठी बिघाडी? ठाकरेंच्या उमेदवाराविरोधात काँग्रेसने दंड थोपटले

दावनेविरोधात उमेदवार देणार

राज्यातील विधानपरिषद निवडणुकीबाबत मोठी बातमी समोर आली आहे. उद्धव ठाकरे यांनी अंबादास दानवे यांना विधानपरिषदेची उमेदवारी जाहीर केली आहे. त्यानंतर आता महाविकास आघाडीत मोठी बिघाडी झाल्याचे समोर आले आहे. काँग्रेसचे प्रदेशाध्यक्ष हर्षवर्धन सपकाळ यांनी आता विधानपरिषदेसाठी उमेदवार देणार असल्याची माहिती दिली आहे. त्यामुळे आता या निवडणुकीतील रंगत आणखी वाढण्याची शक्यता आहे. याबाबत सविस्तर माहिती जाणून घेऊयात. महाविकास आघाडीकडून उद्धव ठाकरे हे विधानपरिषदेवर जाणार असल्याचे बोलले जात होते, मात्र आता उद्धव ठाकरे यांच्याऐवजी अंबादास दानवे यांना महाविकास आघाडीचे तिकीट देण्यात आले आहे. आदित्य ठाकरे यांनी ही घोषणा केली आहे. काही दिवसांपूर्वी काँग्रेसने

जाहीर केले होते की उद्धव ठाकरे उमेदवार असल्यास आमचा पाठिंबा असेल, मात्र जर दुसरा कोणी उमेदवार असेल तर आम्ही उमेदवार देणार. त्यानुसार अंबादास दानवे यांना उमेदवारी जाहीर झाल्यानंतर आता काँग्रेसचे प्रदेशाध्यक्ष हर्षवर्धन सपकाळ यांनी पक्ष श्रेणीशी चर्चा करून उमेदवार देणार असल्याची माहिती दिली आहे. विधानपरिषदेच्या

उमेदवारीबाबत बोलताना काँग्रेसचे नेते भाई जगताप यांनी म्हटले की, प्रदेशाध्यक्ष सध्या दिल्लीत आहेत. कदाचित काँग्रेस उमेदवार देईल. आज लोकलेखा बैठकीसाठी मी आलो होतो, मला बाहेर काय घडलं ठाऊक नाही. दिल्लीच्या नेत्यांशी चर्चा करून निर्णय घेतला जाईल. आम्ही अस्वस्थ नाही तुम्ही होऊ नका, स्वस्थ रहा. काँग्रेस, महाविकास आघाडी मोठा विषय आहे, तकलादू नाही. आम्ही जबाबदार आहोत, जबाबदारीने सगळं होईल. अधिकृत घोषणा प्रदेशाध्यक्ष करतील, पान 3 वर

1 मे 2026 महाराष्ट्र राज्य स्थापनेचा 67 वा वर्धापन दिन

उपमुख्यमंत्री तथा बीड जिल्ह्याच्या पालकमंत्री श्रीमती सुनेत्रा अजित पवार यांच्या हस्ते ध्वजारोहण

बीड, दि. 29 (जि. मा. का.) 1 मे 2026 महाराष्ट्र राज्य स्थापनेचा 67 वा वर्धापन दिन राज्याच्या उपमुख्यमंत्री तथा बीड जिल्ह्याच्या पालकमंत्री श्रीमती सुनेत्रा अजित पवार यांच्या उपस्थितीत मुख्य शासकीय ध्वजारोहण सोहळा येथील पोलीस कवायत मैदान येथे होणार आहे.

बैठकीत आढावा घेतला. जिल्हा परिषदेचे मुख्य अधिकारी श्रीमती सुनेत्रा अजित पवार यांच्या उपस्थितीत मुख्य शासकीय ध्वजारोहण सोहळा येथील पोलीस कवायत मैदान येथे होणार आहे.

स्थळावरील त्याचप्रमाणे आयोजन याबाबत सविस्तर आढावा घेण्यात आला. मुख्य ध्वजारोहण पान 3 वर

आज ठळक धीरेंद्र शास्त्री विरुद्ध श्याम मानव वाद पेटला

मध्यप्रदेशच्या बागेश्वर धामचे बाबा धीरेंद्र शास्त्री हे नागपूरमध्ये रामकथेच्या कार्यक्रमासाठी आलेले आहेत. त्यांच्या दौऱ्यात आधी छत्रपती शिवाजी महाराजांबाबत केलेले विधान वादग्रस्त ठरले. त्यानंतर आता त्यांनी केलेला चमत्काराचा दावा वादाच्या भोवऱ्यात आहे. शंभर दिवस व्हॅटिलेटवर असलेल्या एका मुलाला स्वतःच्या पायावर उभे केल्याचा दावा करण्यात आला होता. या दाव्यावर अखिल भारतीय अधिष्ठान निर्मूलन समितीचे प्रमुख श्याम मानव यांनी यावर आक्षेप घेतला असून चमत्कार सिद्ध करण्याचे आव्हानच धीरेंद्र शास्त्री यांना दिले आहे. नेमके प्रकरण काय आहे? ते पाहू. श्याम मानव म्हणाले की, धीरेंद्र शास्त्रींनी दुसऱ्यांदा आमच्या आव्हानातून पळ काढला आहे. त्यांच्या दिव्य दरबारा ऐवजी नागपूरच्या पत्रकारसंघासमोर चमत्काराचा प्रयोग करावा. ऐनवेळी धीरेंद्र शास्त्री यांच्यासमोर आम्ही 10 माणसे उभी करू. या 10 माणसांचे नाव, त्यांच्या वडिलांचे नाव, फोन नंबर धीरेंद्र शास्त्रींनी सांगायचा आहे. हे दावे त्यांनी दिव्य दरबारमध्ये पान 3 वर

आमदारकी, खासदारकी 100 वेळादानवेंना तिकीट मिळताच सुषमा अंधारेंनी पोस्ट केला व्हिडीओ

गेल्या काही दिवसांपासून राज्यात विधान परिषद निवडणुकीबाबत वेगवेगळ्या चर्चा सुरु होत्या. भाजपने यादी जाहीर केल्यानंतर ठाकरे गटानेही आपला उमेदवार जाहीर केला आहे. ठाकरे गटाकडून पुन्हा एकदा अंबादास दानवे यांना विधान परिषदेचे तिकिट देण्यात आले आहे. सकाळपर्यंत या तिकिटासाठी ठाकरे गटाच्या फायरब्रँड नेत्या सुषमा अंधारे यांच्या नावाची चर्चा होती. मात्र, अंबादास दानवे यांचे नाव जाहीर करताच सुषमा अंधारे यांनी शेअर केलेल्या पोस्टने सर्वेचे लक्ष वेधले आहे. विधान परिषदेसाठी ठाकरे गटातून खुद्द उद्धव ठाकरे यांनी अर्ज दाखल करावा असा आग्रह महाविकास आघाडीकडून करण्यात आला होता. पण, आज महाविकास आघाडीकडून अंबादास दानवे यांना तिकिट देण्यात आल्याचे आदित्य ठाकरे यांनी स्पष्ट केले. त्यानंतर सुषमा अंधारे यांनी केलेली पोस्ट सोशल मीडियावर व्हायरल होत आहे. सुषमा अंधारे यांनी उद्धव ठाकरे यांना ओवाळतानाचा व्हिडीओ शेअर केला आहे. हा व्हिडीओ शेअर करत त्यांनी 'आमदारकी खासदारकी आपल्या वरून 100 वेळा कुर्बान' असे कॅप्शन दिले आहे. विधानपरिषदेचे तिकिट मिळताच अंबादास दानवे यांनी आनंद व्यक्त केला. होते. ते म्हणाले, उद्धव जींनी सभागृहात जावं अशी आमच्या सगळ्या नेत्यांची भूमिका होती. पण त्यांनी एका सामान्य पान 3 वर

परळी तालुक्यातील तीनही ग्रामपंचायत पोटनिवडणुकीत आ. धनंजय मुंडेंचे एकहाती वर्चस्व!

सिरसाळा पुन्हा ताब्यात, तर जळगव्हाण आणि मरळवाडी सहज राखली

परळी वेधनाथ (प्रतिनिधी) - महाराष्ट्रातील ग्रामपंचायत पोटनिवडणुकीचे निकाल स्पष्ट झाले असून परळी तालुक्यातील तीनही ग्रामपंचायत पोटनिवडणुकीत माजी मंत्री आ. धनंजय मुंडें यांच्या उमेदवारीची एकहाती

नसीब यांनी फरकाने विजय असून विजयानंतर सहाकाऱ्यांच्या पान 3

गोवंश वाहतुकीच्या संशयावरून तामस्यात दोन गटांत राडा; शहरात दोन तास तणावपूर्ण शांतता

एका गाडीतून गोवंशाची वाहतूक होत असल्याच्या संशयावरून गोरक्षक आणि एका विशिष्ट समाजाच्या तरुणांतील वादावादीनंतर दोन गटात राडा

दलित शोषित वंचितांसाठी बाबासाहेबांनी समतेचा लढा उभारला - प्रा. टी.पी.मुंडे

शिवसेना नेते प्रा. टी. पी. मुंडे यांच्या हस्ते निळ्या ध्वजाचे ध्वजारोहण संपन्न

परळी वैजनाथ प्रतिनिधी "दलित, शोषित आणि वंचितांसाठी आशेचा किरण

डी डब्ल्यू पी एस वंडरलँड शाळेचा ना. पंकजाताई मुंडे, आ. धनंजय मुंडे, मा. किरण गिते IAS, उषाताई किरण गिते यांच्या हस्ते २ मे रोजी उद्घाटन

परळी(प्रतिनिधी) विवेकानंद युथ वेल्फेअर सोसायटी संचलित दिल्ली वर्ल्ड पब्लिक स्कूल वंडरलँड शाळेचा ना. नामदार पंकजाताई गोपीनाथराव मुंडे मंत्री पशुसंवर्धन पर्यावरण आणि हवामान बदल, महाराष्ट्र राज्य, माजी मंत्री आमदार धनंजय मुंडे साहेब यांच्या शुभहस्ते या कार्यक्रमास प्रमुख उपस्थिती माननीय श्री किरण गिते IAS सचिव : सार्वजनिक बांधकाम, आरोग्य उद्योग, वाणिज्य विभाग त्रिपुरा सरकार, विवेकानंद युथ वेल्फेअर सोसायटीचे अध्यक्ष सो. उषाताई किरण गिते यांच्या उपस्थितीत संपन्न होणार आहे वार शनिवार 2 मे 2026 रोजी सायंकाळी 06:00 स्थळ डी डब्ल्यू पी एस वंडरलँड नाथ रोड परळी वैजनाथ जिल्हा बीड येथे होणार आहे.

परळीत आज मोफत आरोग्य शिबीराचे आयोजन

डुबे हॉस्पिटल गणेशपार रोडला त्वरित नोंदणी करा

गणेशपार रोड डुबे हॉस्पिटल येथे महिलांसाठी मोफत आरोग्य शिबीराचे आयोजन करण्यात आले आहे. या शिबीराचा शहरातील महिलांनी लाभ घ्यावा असे आवाहन करण्यात आले आहे. परळी प्रतिनिधी महिलांच्या आरोग्यासाठी मोठी दिलासा देण्यासाठी आज लातूरमधील प्रथम महिला सर्जन, पान 3 वर

लोकनेते सोळंके कारखान्याच्या बर्गस कन्वेअर सिस्टीमला मिषण आग: लाखाचे नुकसान

माजलगाव (प्रतिनिधी) = लोकनेते सुंदररावजी सोळंके सहकारी साखर कारखान्याच्या बर्गस कन्वेअरला बुधवारी भर दुपारी अचानक मिषण आग लागली. या मिषण आगीत कारखान्याचे लाखो रुचे नुकसान झाल्याचा प्राथमिक अंदाज वर्तवला जात आहे. सदर आग वाढत्या तापमानामुळे लागल्याचे समजते. यासंदर्भात माहिती अशी की, तेलगाव येथील लोकनेते सुंदररावजी सोळंके सहकारी साखर कारखान्याच्या कारखान्याच्या बर्गस बेल्ट कन्वेअर सिस्टीमला तीव्र तापमानामुळे आज बुधवारी दिनांक 29/04/2026 रोजी दुपारी 2.30 चे दरम्यान आग लागून 600 मे. टन बर्गस व सिस्टीमचे अंदाजे रु. 50.00 लाखाचे आर्थिक नुकसान झाल्याचा प्राथमिक अंदाज आहे. सद्याच्या तापमानामध्ये तीव्रता वाढत असून आज दिनांक 29/04/2026 रोजी पान 3 वर

महिला आरक्षण विधेयकाला विरोध करणाऱ्या काँग्रेसविरोधात माजलगावात शिवसेनेचे धरणे निषेध आंदोलन

माजलगाव (प्रतिनिधी) शिवसेना (एकनाथ शिंदे गट) यांच्या वतीने शिवसेना तालुकाप्रमुख तुकाराम विधेयकाला काँग्रेस पक्षाचे विरोध येवले यांच्या नेतृत्वाखाली दि. 29 एप्रिल बुधवार रोजी दुपारी जोरदार धरणे निषेध आंदोलन होणार आहे. माजलगाव (प्रतिनिधी) शिवसेना (एकनाथ शिंदे गट) यांच्या वतीने शिवसेना तालुकाप्रमुख तुकाराम विधेयकाला काँग्रेस पक्षाचे विरोध येवले यांच्या नेतृत्वाखाली दि. 29 एप्रिल बुधवार रोजी दुपारी जोरदार धरणे निषेध आंदोलन होणार आहे. पान 3 वर

पोलीस पार्टील : ज्ञानोबा (माऊली) मुंडे बहुआयामी व्यक्तिमत्व

पांगरीच्या मातीतून उगवलेला कर्तृत्वाचा दीप : पोलीस पार्टील ज्ञानोबा (माऊली) मुंडे यांना राज्यपालांचा मानाचा पुरस्कार ; 1 मे रोजी पालकमंत्री यांच्या हस्ते होणार वितरण

परळी वैजनाथ तालुक्यातील पांगरी (गोपीनाथ गड) या गावासाठी अभिमानाचा क्षण अवतरला आहे. गावचे पोलीस पार्टील ज्ञानोबा (माऊली) मुंडे यांची सन 2025-26 या वर्षासाठी 'पोलीस पार्टील विशेष उल्लेखनीय सेवा राज्यपाल पुरस्कारासाठी' निवड जाहीर झाली आहे. महाराष्ट्र शासन आणि राज्यपाल यांच्या वतीने दिला जाणारा हा अत्यंत प्रतिष्ठेचा सन्मान असून गावपातळीवर कायदा व सुव्यवस्था राखण्यासाठी, पोलीस प्रशासनाला वेळोवेळी दिलेल्या उत्कृष्ट सहकार्याबद्दल आणि समाजहितासाठी केलेल्या कार्यासाठी हा पुरस्कार प्रदान केला जातो. त्यामुळे हा सन्मान केवळ एका व्यक्तीचा नसून संपूर्ण परळी तालुक्याच्या आणि बीड जिल्ह्याच्या सामाजिक बांधिलकीचा गौरव आहे.

पांगरीच्या मातीतून उगवलेला कर्तृत्वाचा दीप : पोलीस पार्टील ज्ञानोबा (माऊली) मुंडे यांना राज्यपालांचा मानाचा पुरस्कार जाहीर झाला आहे. या पुरस्कारासाठीची निवड प्रक्रिया दिनांक 26 मार्च 2026 रोजी जिल्हाधिकारी तथा पोलीस पार्टील पुरस्कार निवड समितीचे अध्यक्ष श्री. विवेक जॉन्सन यांच्या अध्यक्षतेखाली पार पडली. यावेळी निवासी उपजिल्हाधिकारी श्री. स्वामी तसेच समितीतील सर्व सदस्य उपस्थित होते. बीड पोलीस अधीक्षक कार्यालयाकडून या प्रस्तावासाठी विशेष पाठपुरावा करण्यात आला. पोलीस अधीक्षक नवनीत कावत आणि प्रभारी पोलीस उपाधीक्षक (मु.) उमाशंकर कस्तुरे यांच्या मार्गदर्शनाखाली प्रस्तावाची सर्व प्रक्रिया पूर्ण करून तो समितीसमोर सादर करण्यात आला. शासनाच्या सर्व निकषांची पूर्तता करणाऱ्या प्रस्तावांमधून पांगरीचे पोलीस पार्टील ज्ञानोबा (माऊली) मुंडे यांच्या एकमेव प्रस्तावास मंजूरी देऊन त्यांची अंतिम निवड करण्यात आली. या निर्णयामुळे संपूर्ण बीड पोलीस दलात आनंद आणि

अभिमानाचे वातावरण निर्माण झाले असून त्यांच्या कार्याचे सर्वत्र कौतुक होत आहे.

विशेष उल्लेखनीय सेवा राज्यपाल पुरस्काराचे वितरण महाराष्ट्र दिनाचे औचित्य साधून शुक्रवार, दिनांक 1 मे 2026 रोजी सकाळी 9 वाजता पोलीस मुख्यालय, अहिल्यानगर रोड, बीड येथे आयोजित करण्यात आले आहे. राज्यपालांच्या वतीने बीड जिल्ह्याचे पालकमंत्री यांच्या हस्ते हा पुरस्कार ज्ञानोबा मुंडे यांना प्रदान करण्यात येणार आहे. या सन्मानामध्ये पालकमंत्र्यांच्या स्वाक्षरीचे प्रशस्तीपत्र आणि रुपये 25,000/- (पंचवीस हजार रुपये) रोख रक्कम देण्यात येणार आहे. हा क्षण त्यांच्या आयुष्यातील सर्वोच्च सन्मानाचा ठरणार असून त्यांच्या दीर्घ सेवेला मिळालेली ही योग्य दखल आहे.

ज्ञानोबा (माऊली) मुंडे यांचा जन्म 20 जून 1968 रोजी एका साध्या शेतकरी कुटुंबात झाला. त्यांच्या कुटुंबात सामाजिक कार्याची आणि पोलीस पार्टील पदाची परंपरा होती. त्यांचे आजोबा कै. नरहारी अंबादास मुंडे आणि वडील कै. भगवान नरहारी मुंडे यांनीही हे पद निष्ठेने भूषवले होते. त्या परंपरेतूनच ज्ञानोबा मुंडे यांना समाजसेवेचे बाळकटू मिळाले. वारकरी संप्रदायाच्या संस्कारात वाढ झाल्यामुळे त्यांच्या विचारांत साधेपणा, प्रामाणिकपणा आणि सेवा भावना दृढ झाली. त्यांनी राज्यशास्त्र विषयात पदव्युत्तर शिक्षण पूर्ण केले आणि सन 2001 पासून पांगरी गोपीनाथ गड या गावचे पोलीस पार्टील म्हणून जबाबदारी स्वीकारली.

पोलिस पार्टील ज्ञानोबा (माऊली) मुंडे यांनी हे पद अत्यंत कर्तव्यदक्षतेने आणि निष्ठेने सांभाळले आहे. गावातील कायदा व सुव्यवस्था राखण्यासाठी त्यांनी सातत्याने प्रयत्न केले. सण-उत्सव, जयंती कार्यक्रम, निवडणुका यावेळी प्रशासनासोबत समन्वय राखून

त्यांनी शांततेत आणि शिस्तित कार्यक्रम पार पाडले. गावातील तंटे मिटविण्याचे महत्त्वाचे काम त्यांनी केले आणि पांगरी गावाला तंटामुक्त करून प्रथम पारितोषिक मिळवून दिले. त्यामुळे गावात सामाजिक सलोखा आणि शांतता निर्माण झाली. त्यांच्या कार्यातील एक अत्यंत उल्लेखनीय पैलू म्हणजे पांगरी गावातील दारूबंदी चळवळ. परळी ते बीड रोडवरील पांगरी तांडा आणि पांगरी कॅम्प परिसरात महिलांनी पुढाकार घेऊन दारूबंदीचा निर्णय घेतला. दारूमुळे निर्माण होणारे कोटुंबिक कलह, भांडणे आणि सामाजिक असंतोष यामुळे त्रस्त झालेल्या महिलांनी एकत्र येत अवैध दारुविक्रीविरोधात आवाज उठवला. या चळवळीत ज्ञानोबा (माऊली) मुंडे यांनी महिलांना ठाम साथ दिली. महिलांनी स्वतः दारूचे अड्डे उध्वस्त करण्याचे धाडसी पाऊल उचलले आणि पोलिसांच्या मदतीने कारवाई केली. परळी ग्रामीण पोलिस आणि गावातील पोलीस पार्टील यांच्या सहकार्याने दोन ठिकाणी कारवाई करण्यात आली. या उपक्रमामुळे गावात शांतता प्रस्थापित झाली आणि सामाजिक वातावरण सुधारले.

ज्ञानोबा मुंडे हे केवळ गावापुरते मर्यादित राहिले नाहीत, तर त्यांनी राज्यभरातील पोलीस पार्टील यांचे नेतृत्व केले आहे. महाराष्ट्र राज्य पोलीस पार्टील संघटनेचे राज्य समन्वयक म्हणून त्यांनी विविध संघटनांना एकत्र आणून शासन दरबारी पोलीस पार्टील यांच्या प्रश्नांसाठी सातत्याने पाठपुरावा केला. नागपूर हिवाळी अधिवेशनाच्या वेळी त्यांनी सर्व संघटनांना एकत्रित आणण्याचा यशस्वी प्रयत्न केला. राज्यातील कुठेही पोलीस पाटलांवर अन्याय झाला तर ते स्वतः पुढाकार घेऊन अधिकाऱ्यांशी चर्चा करून न्याय मिळवून देण्याचे काम करत आले आहेत. त्यांनी पोलीस पार्टील मानधन वाढीसाठी मोठा लढा दिला. पूर्वी केवळ 6,500 रुपये असलेले मानधन वाढवून 15,000 रुपये करण्यात आले. या निर्णयासाठी त्यांनी मंत्री, पालकमंत्री, आमदार यांना वेळोवेळी भेटून निवेदन दिली. तत्कालीन गृहमंत्री दिलीप वळसे पाटील यांना भेटून पोलीस पार्टील भरतीबाबत निवेदन दिले. त्यांच्या सातत्यपूर्ण प्रयत्नांमुळे अनेक पोलीस पार्टील यांना न्याय मिळाला.

राजकीय व सामाजिक क्षेत्रातील अनेक मान्यवरांशी त्यांचे स्नेहसंबंध आहेत. लोकनेते स्वर्गीय गोपीनाथराव मुंडे, मा. मंत्री

पंजजाताई मुंडे, मा. आमदार धनंजय मुंडे, खासदार भागवतराव कराड, माजी आमदार गोविंदराव केंडे, माजी आमदार भगवानराव नागरगोजे यांच्याशी त्यांचे स्नेहाचे संबंध राहिले आहेत. धनंजय मुंडे यांनी विरोधी पक्षनेते असताना सभागृहात पोलीस पार्टील प्रश्न उपस्थित करून मानधन वाढीसाठी पाठपुरावा केला होता.

कोरोना काळात त्यांनी गाव कोरोना मुक्त ठेवण्यासाठी विशेष प्रयत्न केले. आरोग्य शिबिरे आयोजित केली, प्रशासनास मदत केली आणि नागरिकांमध्ये जनजागृती केली. गावातील गुन्हेगारी कमी करण्यासाठी त्यांनी प्रभावी काम केले. सत्याची बाजू घेऊन काम करताना त्यांनी नातेवाईकांनाही वगळले नाही. त्यामुळे गावकऱ्यांमध्ये त्यांच्याबद्दल विश्वासूचे नाते निर्माण झाले.

त्यांनी गावात मोफत आरोग्य शिबिरे आयोजित केली. गणेश विसर्जन, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती, बैलपोळा मिरवणूक, कुटुंब कल्याण कार्यक्रम, महसूल प्रशासनाचे आपत्कालीन काम अशा अनेक उपक्रमांमध्ये त्यांनी सक्रिय सहभाग घेतला. त्यांच्या कार्याची दखल घेऊन त्यांना विविध प्रमाणपत्रे आणि पुरस्कारांनी गौरविण्यात आले आहे. ज्ञानोबा (माऊली) मुंडे यांचे व्यक्तिमत्त्व शांत, संयमी आणि ठाम आहे. त्यांचे परखट वक्तृत्व, उत्कृष्ट संवादकौशल्य आणि संघटन क्षमता प्रेरणादायी आहे. त्यांनी आयुष्यभर पोलीस पार्टील यांना न्याय मिळावा या उद्दिष्टाने काम केले आहे. त्यांना मिळालेला 'राज्यपाल पुरस्कार' हा त्यांच्या दीर्घकालीन सेवेला मिळालेला सन्मान आहे. हा पुरस्कार ग्रामीण प्रशासनातील इतर कार्यकर्त्यांसाठी प्रेरणादायी ठरेल. त्यांच्या कार्यामुळे पांगरी गावाचा विकास आणि सामाजिक प्रगती अधिक बळकट होईल. या सन्मानाबद्दल प्रतिक्रिया देताना त्यांनी सांगितले की, "हा पुरस्कार माझ्यासाठीच नव्हे तर संपूर्ण गावासाठी आहे. भविष्यातही गावातील कायदा व सुव्यवस्था राखण्यासाठी आणि पोलीस पार्टील यांच्या प्रश्नांसाठी ज्ञानोबा (माऊली) मुंडे कटिबद्ध आहेत. त्यांचा हा प्रवास संघर्ष, निष्ठा आणि समाजसेवेचा आदर्श आहेत. पांगरीच्या मातीतून उगवलेले हे व्यक्तिमत्त्व आज राज्यस्तरावर चमकत आहे. हा सन्मान म्हणजे त्यांच्या कार्याचा गौरव तर आहेच, पण येणाऱ्या पिढ्यांसाठी प्रेरणादायी दीपस्तंभ आहे.

शिक्षणातील जीवनमूल्यांचा राष्ट्रसंतीय अन्वयार्थ

ज्ञानाच्या वाटेवर चालताना माणसाच्या हातात पुस्तक असणे जितके महत्त्वाचे, तितकेच त्याच्या अंतःकरणात संस्कारांचे दीप प्रचलित असणे आवश्यक असते. कारण शिक्षण हे केवळ अक्षरओळखीचे साधन नसते, ते मनुष्याच्या अंतर्गाला परिष्कृत करणारी, विचारांना दिशा देणारी आणि जीवनमूल्यांचे अधिष्ठान देणारी एक सर्जनशील प्रक्रिया असते. ज्या शिक्षणातून केवळ बुद्धीची वाढ होते, पण हृदयाचा विकास होत नाही. ज्या शिक्षणातून कौशल्ये तर निर्माण होतात, पण करुणा, सहकार्य, विनय आणि सामाजिक बांधिलकी यांसारखी मूल्ये रुजत नाहीत. ते शिक्षण अपूर्ण राहते. अशावेळी भारतीय संतपरंपरेत तेजःपुंजाप्रमाणे उभे राहणारे राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज यांचे शिक्षणविषयक विचार आपल्या काळासाठी दीपस्तंभ ठरतात.

ज्ञानेश्र्वरांच्या ज्ञानाला, तुकारामांच्या भक्तीला आणि समर्थांच्या कर्तृत्वाला आधुनिक सामाजिक जाणिवेची जोड देणारे महत्त्वपूर्ण संत म्हणजे अर्थातच राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज. त्यांचे कार्य म्हणजे भारतीय संत परंपरेतील एक तेजस्वी अध्यायच ...त्यांच्या विचारांत अध्यात्माची उंची आहे, समाजप्रबोधनाची व्यापकता आहे आणि राष्ट्रनिर्मितीची सृजनशील तळमळ आहे. त्यांच्या कार्याचा केंद्रबिंदू केवळ ईश्वरभक्ती नव्हता, तर माणसाला जागवणे, समाजाला घडवणे आणि राष्ट्राला उन्नत करणे हा होता. म्हणूनच त्यांची 'ग्रामगीता' ही काळाच्या तळावर एक अक्षर कलाकृती म्हणून ओळखली जाते. त्यातून त्यांनी ग्रामविकास, सामाजिक समता, श्रमप्रतिष्ठा, स्त्रीउन्नती आणि शिक्षण याविषयी मांडलेले विचार आजही तितकेच समकालीन आणि मार्गदर्शक ठरतात. विशेषतः शिक्षणविषयाची त्यांची भूमिका ही केवळ शैक्षणिक तत्त्वज्ञान नसून ती जीवन घडविण्याची आणि राष्ट्र आरुण्याची व्यापक संकल्पना आहे.

माणूस घडविणे हे शिक्षणाचे प्रमुख उद्दिष्ट, पण हे उद्दिष्टेच आजच्या शिक्षण व्यवस्थेमध्ये कुठेतरी मागे पडताना दिसते. सध्याचे शिक्षण प्रामुख्याने तंत्रिक, स्पर्धात्मक व बाजारपेठेच्या प्रभावाखाली जात असताना प्रत्येकाला येते. अशावेळी राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांचे शिक्षणविषयक विचार नव्याने वाचले जाणे, समजून घेतले जाणे आणि शिक्षणव्यवस्थेत रुजवले जाणे ही काळाची गरज आहे.

शिक्षणाने माणसाच्या अंगी नम्रता, विनयशीलता वाढीस लागली पाहिजे. एक सक्षम माणूस म्हणून जगत असताना सुशिक्षित व्यक्तीने स्वतंत्र, निर्भय व निश्चयी जीवन जगले पाहिजे. अगदी शिक्षणाने माणसावर तसेच संस्कार करणे गरजेचे आहे. हा विचार मांडत असताना राष्ट्रसंत -

"विद्ये अंगी द्वावा विनय।
विद्या करी स्वतंत्र, निर्भय।
शिक्षणाने वाढावा निश्चय।
जीवन जय करावया।"

असा आविष्कार करून माणसाच्या व्यक्तिमत्त्वाला आकार देणारी भूमिका मांडतात. परावलंबित्व, मित्रेपण, 'संभ्रमित जीवन त्यांना अभिप्रेत नाही. अहंकारापेक्षा विनयशीलतेची पूजा माणसाने करावी. शिक्षणातून ते साध्य करता यावे असा स्पष्ट संदेश त्यांच्या ओव्यातून प्रकटतो. शिक्षण घेऊनही जर व्यक्ती दुर्बल, परावलंबी व आत्मविश्वासहीन बनत असेल तर ते

शिक्षण कुचकामी ठरते. त्यापेक्षा शिक्षणाने जीवन समृद्ध, सुंदर आणि सक्षम व्हायला हवे. हा त्यांचा विचार अतिशय महत्त्वाचा वाटतो. या दृष्टीने -
"याचसाठी शिक्षण घेणे।
की जीवन जगता यावे सुंदरपणे।
दुबळेपण घेतले आंदणे।
शिक्षण त्यासी म्हणू नये।"

ही रचना विशेष लक्षात घेण्यासारखी आहे. आज विद्यार्थी पदव्यांच्या ओझ्याखाली दबलेले दिसतात. शिक्षण भरपूर घेऊनही जीवनकौशल्य, संवादकौशल्य, भावनिक स्थैर्य व संकटनां सामोरे जाण्याची ताकद यांचा अभाव मोठ्या प्रमाणात त्यांच्यात दिसतो. राष्ट्रसंतांना असे शिक्षण अभिप्रेत नाही. त्यांचे शिक्षणविषयक विचार म्हणजे 'जीवनशिक्षण' या संकल्पनेचे मूर्त रूपच होय. केवळ उच्चशिक्षित समाज यापेक्षा कर्तृत्ववान, श्रमशील व बलवान समाजाची अपेक्षा ते व्यक्त करतात. ही भावना व्यक्त करताना -

"नुसते नको उच्च शिक्षण।
हे तो गेले मागील युगी लपोन।
आता द्वावा कष्टिक बलवान।
सुपुत्र भारताचा।"

असा आविष्कार ते करतात. खरेतर आजचे शिक्षण हे 'व्हाईट कॉलर' नोकरीकडे झुकलेले दिसते. त्यातून हाताला काम, कौशल्य, उद्योगशीलता, शैती, तंत्रज्ञान, उत्पादन क्षमता यांचा विचार फार दुय्यमत्त्वाने केलेला दिसतो. परिणामस्वरूप उच्चशिक्षित तरुण बेरोजगारीचे जीवन जगतात. परावलंबित्व वाढीस लागल्याचा प्रत्यय येतो. याउलट राष्ट्रसंतांचा विचार हा 'श्रमसंस्कारा'चा विचार आहे. शिक्षणातून मुलांवर त्याची रुजवणूक झाली पाहिजे ही त्यांची अपेक्षा रास्तच वाटते. त्यांचा 'कष्टिक बलवान सुपुत्र भारताचा' हा आदर्श जोडलेला दिसतो. या संकल्पनेत त्यांना केवळ जागतिक स्तरावर स्पर्धा करणारा विद्यार्थी अभिप्रेत नाही तर 'लोकल टू ग्लोबल' या आद्य संकल्पनेच्या दृष्टीने सक्षम विद्यार्थी अभिप्रेत आहे. आज आम्ही शिक्षण व्यवस्थेवर दृष्टीक्षेप टाकल्यास आजचा विद्यार्थी केवळ जागतिक स्पर्धेच्या पातळीवर आ राहणारा दिसतो. त्यासाठीच त्याचे प्रयत्न चालू आहेत, पण स्थानिक प्रश्न लक्षात घेणार कोण? त्यात ग्रामविकास, जलव्यवस्थापन, पर्यावरण, शैती, लघुउद्योग या विषयाकडे दुर्लक्ष होताना दिसते. वास्तविक समाज उपयोगी नागरिक घडवणे हे शिक्षणाचे अंतिम ध्येय असले पाहिजे. विद्यार्थ्यांनी

श्रीविषयक शिक्षण भूमिका मांडताना ते अत्यंत प्रगत अशी मांडतात.
"महिलांच्या अंतर्गत गुणांचा विकास।
करील ऐसे शिक्षण खासा।
जरी दिले जाईल त्यासा।
दरीच भावी जग पालते।"
आणि पुढे -
"समाज विकास ज्यास आवडे
त्याने शिकवावे मुलांना धडे।"

स्त्री शिक्षण म्हणजे समाजशिक्षण, संस्कारशिक्षण, आणि भावित्त्वनिर्मिती होय असा परिवर्तनाचा मूलाधार घेऊन श्रीशिक्षणविषयक विचार ते मांडतात. अजूनही ग्रामीण भागामध्ये स्त्री शिक्षणाकडे दृष्टिकोनातून महत्त्वाचे विषय -
"म्हणून मी सांगतो प्रयत्न करा।
विचारशक्ती प्रयत्नात भरा।
शिका शिकवा प्रयत्न करा।
व्यापू घा गावोगावी।"

असे शिक्षणाचे क्रियाशील तत्त्वज्ञानच त्यांच्या रचनेतून अभिव्यक्त होताना दिसते. क्रियाशीलता याचे महत्त्व प्रतिपादन करतानाच शिक्षण हे स्वतः पुरते सीमित न ठेवता त्यांचा प्रचार व प्रसार करावा. समाजातील अंधकार नाहीसा करून ज्ञानाचा दीप उजळवावा असा सामाजिक बांधिलकीचा आशयही त्यांच्या विचारातून आविष्कृत होतो. शिक्षण म्हणजे अज्ञानाचा अंधार घालवणारी दिवाळी अशी भूमिका ते मांडतात -
"शिक्षण देऊनी केली दिवाळी।
अज्ञानाची करुनी होळी।
तुकड्या म्हणे मन रंगलं।
माझं गावच मंदिर शोभलं।"

अशी सुंदर कल्पना त्यांच्या रचनेतून अभिव्यक्त होताना दिसते. जिथे शिक्षणाचा प्रकाश आहे तिथे शिक्षण दिले पाहिजे. सर्वांसाठी एकच माप लावून चालणार नाही. त्यांच्या अभिरुचीनुसार शिक्षण घ्यावे हे सांगताना -
"तो पुढे जात दिसे निष्णात
त्या विद्येचा घेऊ घावा अंता।"

असा आपल्याला अंतर्मुख करायला लावणारा विचार मांडतात. आज पालक मुलांच्या अभिरुचीचा विचार न करता नको ते शिक्षण मुलांवर लादत आहेत. नेमके समाज घटकाचे इथेच चुकत आहे. राष्ट्रसंतांच्या म्हणण्याप्रमाणे विद्यार्थ्यांच्या अभिरुचीनुसार शिक्षण दिले तर कोणी वैज्ञानिक, कोणी साहित्यिक, कोणी कलाकार, कोणी संशोधक म्हणून पुढे येतील. परिणामस्वरूप विद्यार्थ्यांमधील त्या त्या उपजत कलागुणांचा विकास करण्यात महत्त्वाची भूमिका पार पाडता येईल. त्यांनी कित्येक दशकांपूर्वी मांडलेला हा विचार आजच्या नवीन शैक्षणिक धोरणा 'तील शिक्षण विचाराशी साधर्म्य साधणारा आहे. सामाजिक परिवर्तनाची दिशा संत तुकडोजी महाराजांच्या शिक्षणविषयक विचारात दिसते. विशेषतः

फारसे लक्ष दिले जात नाही. शिक्षणाच्या बाबतीतील विषमता, मुलींचे अर्धवट शिक्षण राहणे, सामाजिक बंधने या सर्व समस्या स्त्रियांच्या संदर्भात उद्भवताना दिसतात. अशावेळी संत तुकडोजी महाराजांचे विचार निश्चितच दिशादर्शक आहेत.

प्रारब्धापेक्षा प्रयत्नवादा हा राष्ट्रसंतांच्या दृष्टिकोनातून महत्त्वाचे विषय -
"म्हणून मी सांगतो प्रयत्न करा।
विचारशक्ती प्रयत्नात भरा।
शिका शिकवा प्रयत्न करा।
व्यापू घा गावोगावी।"

असे शिक्षणाचे क्रियाशील तत्त्वज्ञानच त्यांच्या रचनेतून अभिव्यक्त होताना दिसते. जिथे शिक्षणाचा प्रकाश आहे तिथे शिक्षण दिले पाहिजे. सर्वांसाठी एकच माप लावून चालणार नाही. त्यांच्या अभिरुचीनुसार शिक्षण घ्यावे हे सांगताना -
"तो पुढे जात दिसे निष्णात
त्या विद्येचा घेऊ घावा अंता।"

असा आपल्याला अंतर्मुख करायला लावणारा विचार मांडतात. आज पालक मुलांच्या अभिरुचीचा विचार न करता नको ते शिक्षण मुलांवर लादत आहेत. नेमके समाज घटकाचे इथेच चुकत आहे. राष्ट्रसंतांच्या म्हणण्याप्रमाणे विद्यार्थ्यांच्या अभिरुचीनुसार शिक्षण दिले तर कोणी वैज्ञानिक, कोणी साहित्यिक, कोणी कलाकार, कोणी संशोधक म्हणून पुढे येतील. परिणामस्वरूप विद्यार्थ्यांमधील त्या त्या उपजत कलागुणांचा विकास करण्यात महत्त्वाची भूमिका पार पाडता येईल. त्यांनी कित्येक दशकांपूर्वी मांडलेला हा विचार आजच्या नवीन शैक्षणिक धोरणा 'तील शिक्षण विचाराशी साधर्म्य साधणारा आहे. सामाजिक परिवर्तनाची दिशा संत तुकडोजी महाराजांच्या शिक्षणविषयक विचारात दिसते. विशेषतः

श्री. डॉ. राजकुमार किशनराव यल्लावाड
के. लक्ष्मीबाई देशमुख महिला
महाविद्यालय, परळी वै.

साम-दाम-दंड-भेद : आधुनिक व्यवस्थापन तत्त्वांचे भारतीय मूळ

ज्ञान, स्पष्ट जबाबदाऱ्या आणि आवश्यक तेथे ठाम निर्णय यामुळे संस्थेमध्ये सुव्यवस्था निर्माण होते. शिस्त ही प्रगतीसाठी आवश्यक असते आणि 'दंड' हे तत्त्व त्या शिस्तीचे रक्षण करते. आधुनिक व्यवस्थापनात नियंत्रण आणि जबाबदारी यांना दिलेले महत्त्व या तत्त्वाची पूर्णपणे सुसंगत आहे. 'भेद' हे तत्त्व व्यवस्थापनातील रणनीती, विश्लेषण आणि निर्णयक्षमतेचे प्रतीक आहे. आजच्या स्पर्धात्मक युगात यश की हेन्री फेयोला, फ्रेडरिक टेलर आणि पीटर ड्रुकर यांचे योगदान मोठे मानले जाते. त्यांनी व्यवस्थापनाला सुसंगत, शास्त्रीय आणि प्रणालीबद्ध स्वरूप दिले. हे निश्चितच महत्त्वाचे आहे. परंतु या आधुनिक व्यवस्थापन तत्त्वांचा सखोल विचार केला असता, त्यांच्या मुळाशी भारतीय परंपरेतील विचारांचे प्रतिबिंब दिसून येते. विशेषतः 'साम-दाम-दंड-भेद' ही तत्त्वे व्यवस्थापनाच्या मूलभूत अंगांना स्पर्श करतात. भारतीय संस्कृतीत व्यवस्थापन ही केवळ तांत्रिक प्रक्रिया नसून, ती मानवी जीवनाशी निगडित अशी एक समग्र संकल्पना आहे. कौटिल्य यांच्या अर्थशास्त्रात मांडलेले 'साम-दाम-दंड-भेद' हे तत्त्व केवळ राजकारणापुरते मर्यादित नसून, नेतृत्व, संवाद, निर्णयक्षमता आणि संघटन या सर्व क्षेत्रांना लागू पडणारे आहेत. या चार तत्त्वांमध्ये व्यवस्थापनाचा गाभा सामावलेला आहे. 'साम' हे तत्त्व संवाद, समजावून सांगणे आणि सहकार्य निर्माण करणे यावर आधारित आहे. कोणत्याही संस्थेच्या यशात मानवी घटक महत्त्वाचे असतो. व्यवस्थापक आणि कर्मचारी यांच्यातील विश्वास, संवाद आणि परस्पर समज ही प्रगतीची मूलभूत अट आहे. आजच्या व्यवस्थापनात नेतृत्व, संभावना आणि समन्वय यांना दिलेले महत्त्व 'साम' या तत्त्वाशी सुसंगत आहे. एक प्रभावी नेता हा केवळ आदेश देत नाही, तर तो लोकांना प्रेरित करतो, त्यांचे मत ऐकतो आणि त्यांना सोबत घेऊन पुढे जातो. त्यामुळे 'साम' हे व्यवस्थापनातील मानवी मूल्यांचे प्रतीक आहे. 'दाम' हे तत्त्व आर्थिक प्रोत्साहनाशी संबंधित आहे. आजच्या व्यवस्थापनात वेतन, बोनस, प्रोत्साहन योजना आणि इतर आर्थिक लाभ यांना विशेष महत्त्व दिले जाते. कर्मचारी अधिक, हा अनुभवावर आधारित नियम आहे. त्यामुळे योग्य मोबदला देणे ही केवळ आर्थिक बाब नसून, ती प्रेरणा देण्याची प्रभावी पद्धत आहे. आर्थिक प्रोत्साहनामुळे कर्मचारी संस्थेशी अधिक निष्ठावान राहतात आणि त्यांची कामगिरी सुधारते. 'दाम' हे तत्त्व व्यवस्थापनातील प्रेरणा आणि उत्पादकतेचे आधारस्तंभ आहे. 'दंड' हे तत्त्व शिस्त, नियम आणि जबाबदारी यांचे प्रतीक आहे. 'दंड' म्हणजे केवळ शिक्षा नव्हे, तर नियमबद्धता आणि नियंत्रण यांची एक सुसंगत प्रणाली होय. कोणतीही संस्था शिस्तीशिवाय चालू शकत नाही. योग्य

